

Lövétei Lázár László költő

Markó Béla költő méltatja

(LLL+L)

Ahhoz a generációhoz tartozom, amelyet indulásakor, a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben innen is, onnan is megpróbáltak rávenni arra, hogy a költészetet vagy általában az irodalmat tekintsük szolgálatnak. Egyrészt a pártállami diktatúra kényszergette költőit, hogy „tegyék le a garast”, vagyis felejtsek el a Parnasszus időtlenségét, és ünnepeljék a rendszert, beleértve magának a pártfőtitkárnak, a „Kárpátok géniusának” dicséretét. Ezt a szolgálatot tisztességes költő nem vállalhatta. Másrészt volt egyfajta hallgatólagos kényszer saját közösségünk részéről is kollektív elnyomottságunk, jogfosztottságunk kimondására, ha másképpen nem, metaforák segítségével. Ég és föld a kétféle szolgálat között, mégis azt kell mondanom, hogy mi tulajdonképpen nemcsak a léleknyomorító udvari költészetet utasítottuk vissza, hanem teljesen más megfontolásból a „sajátosság méltóságának” nevezett kollektív elkötelezettséget is megkérdőjeleztük indulásunkkor, és szabadulni szerettünk volna hely és idő bilincseitől. Egyszerűen egyetemesek akartunk lenni, mert úgy gondoltuk, hogy ez a maradandóság garanciája, és hogy valójában itthoni közösségünket is akkor szolgáljuk a leginkább, ha minden pillanatban egy egyetemes értékrendhez igazodunk. A legfelkapottabb huszadik századi esztétikák is valami ilyesmit sugalltak, hogy nincs szükség semmiféle aktualitás hivatkozásra az irodalomban. Meg aztán a mi esetünkben a sajátosság túlhangsúlyozása paradox módon egybeesett a hatalom óhajával is, hogy ne legyünk általában magyarok, hanem legyünk csak romániai magyarok, vagy ha úgy tetszik, akár székelyek. Bevallom, éppen ezért sokáig idegenkedtem ezektől a címkéktől azután is, hogy megszűntek ezek a kényszerek. Hosszú idő telt el, amíg el tudtam fogadni, hogy amit addig gyengeségnek tartottam, az valójában ma már erősségünk lehet. Transzszilván mivoltunkra gondolok.

Fogalmam sincs, hogy ezelőtt harminc-negyven évvel, ha akkor íródnak, szerettem volna-e Lövétei Lázár László „alkalminak” mondott verseit – egyik nemrégii könyvének az is a címe: *Alkalmi* -, de minden bizonnyal akkor is elismertem volna kivételes tehetségét, nagyszerű

formaérzékét, nyelvi pontosságát, patikamérlegesen kimért fenegyerekeskedését, vagyis azt, hogy éppen azt mondja bármikor, amit mondani akar. Ma viszont az elismerésen innen és túl szeretem is ezeket a székely szófordulatoktól vagy éppen ellenkezőleg, mindenféle neologizmustól hemzsegő, a pátosz és irónia közt késélen egyensúlyozó költészetet. Ha Löveteit olvasunk, előbb-utóbb rá kell jönnünk, hogy úgy lehetünk igazán egyetemesek, ha a hely szellemét, tehát a *genius loci*-t, azt is mondhatnám: a Kárpátok igazi géniusát fejezzük ki hitelesen. Avagy a *couleur locale*-t, a hely színét, amely nála egyébként zöld, ahogy egy másik verseskönyvének címe, a *Zöld* elárulja. Zöld, de nyilván nem ideológiai értelemben, nem valamiféle zászlózöld ez, hanem erdőzöld, legelőzöldje, havasi zöld. Sokszor hexameterekben, amit az egykor latin-görög kultúrán felnőtt erdélyi mesterekhez hasonlóan, az élőbeszéd természetességével használ Lövetei. Mert hát az imént arról beszéltem, hogy van nálunk egy irány, egy út a sajátosságtól az egyetemesség felé, mondhatni az ősi nyolcastól az antik, majd nyugati időmértékes formákig a költészetben. Csakhogy ez az út visszaút is egyben, ezt érzem én a ma méltán díjazott Lövetei Lázár László eddigi műveiben.

Ugyanis azt kell látnom, hogy Lövetei nemzedéke nálunk jóval fiatalabban jött rá, hogy a költészetben, az irodalomban, a művészetben, de még a tudományosságban sincsen feltétlenül főváros és provincia, mert az univerzalitás évszázadokkal ezelőtt is itt volt Erdélyben, akár Kájoni János földrajzilag költőnkhez egészen közelálló, akár a nem sokkal távolabbi, bár aztán nagyon messzire szakadt Mikes Kelemen életművében. De Erdélyből ki- és visszatekintve, azt is látnunk kell, hogy akik ma Csíkban, Udvarhelyen vagy Háromszéken alkotnak, maguk mögött tudhatják Széphalom vagy Nikla példáját is. Magyaros klasszicizmusával Lövetei kimondatlanul eszünkbe is juttatja olykor Berzsenyit, bár a niklai remete komor kedélye távol áll tőle. Mikes Kelemen vagy az erdélyi emlékirók humorához van inkább köze, hiszen az erdélyiek már akkor is másképpen használták ugyanazt a magyar nyelvet. Egyébként Lövetei versei is komorak lehetnének, mert alapjában véve az elveszett hazáról szólnak, pontosabban az otthonosság és idegenség különös keverékéről, amely olyan jelentős elődök költészetét is meghatározza, mint a látszólag szintén bukolikára hajló Áprily Lajos. Lövetei talán otthonosabb a tájban, mint Áprily, de ő is az elveszett hazát keresi. Otthona úgymond a hexameter, a jambus, trocheus, spondeus, anapestus vagy daktilus, otthona a felező tizenkettes is, otthona Arany János költészete, és otthona ugyanakkor Lövete vagy Csíkszentdomokos, otthona a párbeszéd a székely pásztorral,

de a saját laptopjával is vagy esetleg a világháborús obeliszkkel az eclogák modorában, de mindez mégsem elegendő, tudjuk mindannyian. Az otthon még nem haza, csak hazapótlék.

Székely vagyok én is, de irtózom a búvalbélelt székelykedéstől, ami ma annyira jellemző körülöttünk. Ám szívesen vallom magaménak is azt a székely humort, sokszor könyörtelen iróniát és öniróniát, amelynek segítségével Lövétei Lázár László újabb verseiben oly pontosan reprodukálja dilemmáinkat. Az az érzésem, a Székelyföld egyik-másik politikusa tanulhatna őszinteséget mostani költőitől, akik szeretettel, de olykor haraggal is szólnak saját közösségükhöz. Íme, hogyan beszél Lövétei a *Kis magyar zsoltár*-ban: „Te vezettél ide, Uram, ez igaz. / S tényleg jó itt, meg minden. Vagy mégsem az? / Mondom, jó és szép, de... tudta a fene, / hogy ilyen sok izgalom is jár vele. / No de mindegy. S mert a műfaj kötelez: / áldd meg ezt a földet, amíg haza lesz; / s áldd meg ezt a földönfutó bolondot – / persze, hogyha egyáltalán meg tudod...” Legújabb, *Miféle harag* című kötetében az „*Ökovécé*”-ecloga után az *Édenkert-ecloga* következik, és az előbbi vulgáris iróniájához éppen úgy képes hozzákeverni a pátoszt, mint ahogy az utóbbi pátoszához a dühös iróniát.

Mert hát Lövétei Lázár László, mint említettem, olyan poeta doctus, aki tudja, hogy ezeken a pásztori tájakon évszázadokkal ezelőtt sem csak a bibliaforgatáshoz, hanem ahogy mondani szokás, az ekeszarvához is hozzászoktak a prédikátorok. Igen, nem véletlen a *harag* a legújabb könyvcímben. Lövéteiben is harag dúl az elveszett harmónia, az elveszett erdélyi világegész miatt. Ha úgy tetszik, az egyszer már meglelt, aztán ismét elveszített erdélyi egyetemesség nosztalgiját is hordozzák ezek a virtuóz költemények.

Bizonyítási kísérletről van szó: azt kellene bizonyítani, hogy mégsem tévedésből vezetett ide minket az Úr. Hogy erdélyiség és egyetemesség mégis egybetartozik. Költői vállalkozásnak ez bizony nem kevés. Az újabb ciklus, a *Feketemunka* már megjelent darabjait olvasva, úgy tűnik, a bizonyítás szabadabb versformában, de ugyanahhoz az otthoni világhoz közelítve, tovább folytatódik. Mint ahogy egy másik vállalkozásnak is fontos részese, aztán hosszú évekig első embere volt Lövétei Lázár László. A *Székelyföld* című folyóirat szerkesztésére és főszerkesztésére gondolok, ami szintén egy nagy kísérlet, és minden jel szerint sikeres: Csíkszeredában összmagyar érvényű lapot szerkeszteni oly módon, hogy közben a couleur locale-t sem lúgozzuk ki belőle. A mai díj a költőnek szól, de el lehet-e választani a költőt attól a felelősségtől, amelyet az irodalmi életben magára vállalt. Egyáltalán el kell-e választani a költőt

az embertől, aki nemcsak a versbéli pásztorokkal ért szót, hanem a valódiakkal is, miközben tudós értelmezője például Arany Jánosnak.

Azzal kezdtem laudációmat, hogy hajdanában irtóztam az alkalmi verstől. Végül azzal fejezem be, hogy minden vers alkalmi vers, csak nem mindegy, ki rendelte tőlünk, és milyen alkalomból. Lövétei verseit ugyanaz az Úr rendelte, aki minket egykor idevezetett, és most azt kellene bizonyítanunk, hogy igaza volt. Nem lesz könnyű, de meg kell próbálnunk.